

ŞƏRQİ ASIYA XALQLARININ ƏDƏBİYYATI

HARUKİ MURAKAMİ YARADICILIĞINDA BƏDİİ MƏZMUN VƏ TƏHKİYƏ XÜSUSİYYƏTLƏRİ

Gülnar Yunusova

Filologiya üzrə fəlsəfə doktoru

AMEA Nizami Gəncəvi adına Ədəbiyyat İnstitutu, Azərbaycan

E-mail: gulnaryunusova@yahoo.com

<https://doi.org/10.59849/iscapltmt.2024.142>

Xülasə. Çağdaş yapon ədəbiyyatının görkəmli nümayəndəsi Haruki Murakami əsərlərindəki müxtəlif bədii məzmun xüsusiyyətləri ilə zəngin özünəməxsus üslub və yanaşma təqdim etməklə dünya postmodern ədəbiyyatının kultuna çevrilmişdir. Murakaminin bədii yaradıcılıq nümunələrində hekayətlər çox vaxt sərhədləri aşan, gerçəkliklə fantaziyanı birləşdirən bir dünyada baş verir. Psixoloji, fəlsəfi və mistik mövzuları qələmə alan yazıçı oxucusunu daxili dünyanın dərinliklərinə səyahətə yönəldir. Murakami yaradıcılığının təməlinə insanın daxili dünyası, tənhalıq, yaddaş və sevgi kimi universal mövzular dayanır. Eyni zamanda yazıcının əsərlərində musiqi, populyar mədəniyyət və fəlsəfi alt qatlar əsas bədii elementlər kimi çıxış edir.

Yazıcının romanlarında bədii məzmun və təhkiyə xüsusiyyətləri, əsasən, reallıq və irrealıq arasında incə sərhəd yaratmaqla oxucunu dərinlən düşünməyə sövq edir. Murakaminin təhkiyə üslubu sadə, lakin olduqca təsirli dildir. Yazıçı birinci şəxsin perspektivindən istifadə etməklə oxucunun qəhrəmanın duyğularına və düşüncələrinə daha yaxından şahidlik etməsinə şərait yaradır. Murakami romanlarında təsvirlərin detallı, eyni zamanda metaforik olması əsərləri həm realist, həm də mistik bir atmosferlə zənginləşdirir.

Haruki Murakami romanlarında tənhalığın müxtəlif aspektləri, insanın özünütanıma səfəri, cəmiyyətlə fərd arasındakı təzadlar xüsusi önəm daşıyır. Yazıcının təhkiyə texnikası isə oxucunu passiv izləyici olmaqdan çıxarıb, fəal iştirakçıya çevirir. Beləliklə, Haruki Murakaminin romanları həm bədii məzmun dərinliyi, həm də çoxşaxəli təhkiyə üslubu ilə müasir ədəbiyyatın zirvələrində özünəməxsus yer tutmağı bacarmışdır.

Açar sözlər: Haruki Murakami, roman, postmodern, bədii məzmun, təhkiyə

Features of artistic content and narrative in the work of Haruki Murakami

Gulnar Yunusova

Doctor of Philosophy in Philological sciences

Institute of Literature named after Nizami Ganjavi, Azerbaijan

E-mail: gulnaryunusova@yahoo.com

Abstract. The prominent representative of contemporary Japanese literature, Haruki Murakami, has become a cult figure in global postmodern literature by presenting a unique style and approach enriched with diverse artistic content in his works. In Murakami's creative works, narratives often unfold in a world that transcends boundaries, blending reality with fantasy. Addressing psychological, philosophical, and mystical themes, the author guides his readers on a journey into the depths of the human inner world. At the core of Murakami's creativity lie universal themes such as the human psyche, solitude, memory, and love. Furthermore, elements like music, popular culture, and

philosophical undertones emerge as central artistic components in his works.

The artistic content and narrative characteristics of Murakami's novels encourage deep reflection by delicately balancing reality and unreality. His narrative style is simple yet highly impactful. By employing a first-person perspective, Murakami allows readers to closely experience the emotions and thoughts of his characters. The detailed yet metaphorical descriptions in his novels enrich his works with a blend of both realistic and mystical atmospheres.

In Murakami's novels, the various facets of loneliness, the journey of self-discovery, and the contrasts between the individual and society hold particular significance. His narrative techniques transform the reader from a passive observer into an active participant. Thus, Haruki Murakami's novels have secured a unique place in contemporary literature, combining profound artistic depth with a multi-dimensional narrative style.

Keywords: Haruki Murakami, novel, postmodern, artistic content, narrative

Haruki Murakami (1949) mədəniyyətlərarası bir yazıçı olmaqla bərabər, bir sıra əsərləri, xüsusən də "Küləyin nəğməsini dinlə" romanı ilə Yaponiyadakı ədəbiyyat səhnəsini dəyişdirməyi bacarmış çağdaş yapon yazıçılarındanandır. Postmodern ədəbiyyatın kultuna çevrilən H.Murakami yaradıcılığında multikultural dəyərlər qabarıq şəkildə öz əksini tapmışdır. Ədib postmodern ədəbiyyatın ifadə vasitələrindən yaradıcı şəkildə istifadə etməklə Qərb mədəniyyətinin elementlərini əsərlərində birləşdirərək özünəməxsus yazı üslubu formalaşdırmışdır. Yazıçının mədəniyyətlərarası startegiyası, əsasən, mühit və zaman transformasiyasında, mədəni mübadilənin əhəmiyyətindən bəhs edilməsində və alınma sözlərin istifadəsi kimi dil xüsusiyyətlərində əks olunmuşdur. Yazıçının əsərlərində təsvir olunan tənhalıq, yadlaşma, çarəsizlik kimi problemlər hər zaman bəşəri səciyyə daşmış, insan və cəmiyyət, şəxsiyyət və mühit məsələləri ön plana çəkilmişdir. H.Murakami qəhrəmanları bu əbədi mübarizə qarşısında çaş-baş qalır, yaşadıkları mürəkkəb cəmiyyəti anlamaqda çətinlik çəkir, içində olduqları cəmiyyətə yadlaşmağa başlayır, çarəsizliyə qapılır, xaosa yuvarlanırlar. H.Murakaminin postmodern yaradıcılığında gerçəkliklə xəyali dünya, dərkolunanla dərkəilməzlik, ölümə həyat, işıqla qaranlıq, keçmişlə gələcək, varlıqla yoxluq, kaosla nizam kimi ziddiyyətlərin bir müstəviyə gətirilməsi yazıçının yaşadığı dövrün, yapon cəmiyyətinin ədəbiyyatdakı bədii inikasıdır.

Amerikan ədəbiyyatının görkəmli yazıçılarının yaradıcılığını mükəmməl şəkildə öyrənən H.Murakami amerikan yazı üslubundan əhəmiyyətli dərəcədə təsirlənmişdir. Bu baxımdan H.Murakami Amerika və Yaponiya arasında mədəni vasitəçi kimi dəyərləndirilir. Yazıçı bədii əsərlərinə musiqi ünsürlərini hekayə söyləmənin təbii hissələri şəklində əlavə etməklə ədəbi mühitin sərhədlərini aşmışdır. *"Postmodernist ədəbiyyat orijinallığı peşəkar formada ifadə etməyə yönəltdiyi üçün postmodern yazıçısı da filosof olmaqla yanaşı, həm də estetikdir. Çünki yaratdığı əsər ədəbi-nəzəri kateqoriyalara münasibətdə də fərqli və yeni formada meydana çıxır"* [2, s.25-26]. Yazıçının yaradıcılığını konkret olaraq hansısa bir kateqoriyaya daxil etmək, romanlarının janrını, formasını müəyyən etmək bir qədər çətinidir. H.Murakaminin postmodern ədəbiyyatda önəmli nümunə hesab olunan yaradıcılığı kosmopolitizm, realizm, sürrealizm, magik realizm, detektiv, elmi fantastika, şamanizm, ekzistensializm elementlərinin mövcudluğu ilə də səciyyələnir. H.Murakami yaradıcılığının tədqiqatçılarından olan T.A.Midori eyni fikirləri səsləndirərək yazırdı: *"Murakami hər hansı bir kateqoriyaya sığmayan yazıları ilə modernizm, postmodernizm, globalizm və millətçilik kimi 'izm' anlayışı üzərində mübahisələrə yol açan mədəni bir provokatordur"* [11, s.12]. H.Murakamini *"yapon ədəbiyyatının yaşayan klassiki"* adlandıran professor Bədirxan Əhmədli yazıçının romanlarının janrını və formasını müəyyən etməyin bir qədər çətin olduğunu bildirmişdir: *"Hər hansı bir əsərində realizm, sürrealizm, detektiv, naturalizm, fantastika, psixologizm, melodramatizm və s. kimi "izm"lərin qarışıq izlərinə rast gəlmək olur. Bir sözlə, yazıçının özünün "əsərlərimdə hər kəs istədiyini tapar" fikrində böyük həqiqət var"* [1, s.26].

Dil oyunlarında plüralizm və parçalanmanın qəbul edilməsi, fərqlilik və müxtəlifliyin vurğulanaraq özünküləşdirilməsi, gerçəklik, həqiqət, doğruluq anlayışlarının müzakirəsinə səbəb olan dil çevrilmələrinin reallaşması, mütləq dəyərlərin yerinə şərhlərə açıq variantlarla üzləşməkdən çəkinməmək, qorxmamaq, etibarsızlıq duymamaq, gerçəyi mümkün qədər sonsuz şəkildə şərh etmək, müəyyən bir zaman və məkan sözləri istifadə etmək əvəzinə öz bütövlüyü, muxtariyyəti içərisində anlamaq, tək və mütləq duyğunun hökmranlığına qarşı çıxmaq və sairə kimi xüsusiyyətləri tam bir müəyyənsizliyi ehtiva edən postmodernizm müxtəlif ədəbi cərəyan və istiqamətlərin vəhdətindən ibarətdir. *“Postmodernizm avanqardizmin İkinci Dünya müharibəsindən sonra meydana gəlmiş özündən əvvəlki bədii istiqamət və cərəyanların xüsusiyyətlərini eklektik şəkildə birləşdirən bədii dövrüdür”* [6, s.243]. H.Murakaminin stilistik eklektizmi ən çox tənqid olunan xüsusiyyətlərindən biri olmaqla bərabər, yerli və beynəlxalq uğurlarına töhfə verən əsas ünsürlərdəndir.

Haruki Murakami yaradıcılığında təhkiyə xüsusiyyətləri yazıçının romanlarının unikal atmosferini və üslubunu formalaşdıran mühüm elementlərdəndir. Yazıçının romanlarındakı təhkiyə xüsusiyyətlərini əsas olaraq “birinci və üçüncü şəxs təhkiyəsi”, “zaman və məkanın elastikliyi”, “qeyri-adi və təkrarlanan motivlər” kimi qruplaşdırma bilərik. H.Murakami ilk yaradıcılıq dövründən etibarən iyirmi il müddətində romanlarını birinci şəxs təhkiyəçisinin dilindən – “mən” istifadə edərək qələmə almışdır. Sözügedən cəhət oxucu ilə qəhrəmanların münasibətlərini daha da gücləndirməyə xidmət edirdi. Məsələn, “Norveç meşəsi” romanında baş qəhrəman Toru Vatanabe öz həyatını, keçmişini birinci şəxs təhkiyəsi ilə təqdim edir. Bu vasitə ilə yazıçı qəhrəmanlarının daxili aləmini, hisslərini və düşüncələrini daha dərinləndirən nümayiş etdirir və oxucuya personajın düşüncə və duyğularına daha yaxından nüfuz etməyə imkan verir. Müəyyən zamandan sonra H.Murakami romanlarının həcmi böyüdükcə “mən” birinci şəxs istifadəsinin çərçivələri daralmağa başlamışdır. Oxucu tərəfindən yazıçı ilə romanlardakı “mən”in aydınlaşdırılmasında qeyri-müəyyənlik yaranırdı. Yazıçının “Kafka sahildə” romanında 15 yaşlı Kafkanın hekayətləri birinci şəxsin dilindən təhkiyə olunduğu halda, yaşlı Nakatanın hekayətləri isə üçüncü şəxs dilindən nəql edilmişdir. Yazıçı yaradıcılığındakı yeni mərhələni belə izah edirdi: *“Beləcə 2000-ci illərə girdikdən sonra üçüncü şəxs istifadəsi ilə romanlarımda yeni bir mərhələyə daxil oldum. Bu mənə böyük bir sərbəstlik hissi bəxş etmişdi. Ətrafıma baxdığımda sərhəd divarlarının yox olduğunu hiss edirdim”* [7, s.88]. “Qaranlıqdan sonra” (2004) romanı yazıçının ancaq üçüncü şəxs təhkiyəsindən istifadə olunaraq qələmə alınmış ilk romanıdır. Bu üslub hadisələrin inkişafını geniş bir perspektivdən izləməyə, oxucuya həm qəhrəmanın özünə yaxınlaşmağa, həm də onun ətrafındakı dünyanı daha obyektiv şəkildə görməyə imkan verir.

Haruki Murakami romanlarında təhkiyə zamanı çox zaman qeyri-xətti və elastik bir yanaşma istifadə edir, zaman və məkan tez-tez kəsilir, bükülür və ya paralel dünyalar arasında keçidlər baş verir. Yazıçı bir hadisənin müxtəlif zamanlarda və müxtəlif məkanlarda təkrarlanan təsvirləri ilə oxucuya hadisələrin daha böyük və mistik bir mənaya sahib olduğunu göstərir. Postmodern mətnin məkan anlayışı modern mətnin məkan anlayışının xırdalıqlara önəm verən, məkanı bütün yönləri ilə təsvir edən məntiqin əksinə olaraq müəyyənsizliyə, simvolik obrazlara üstünlük verən məntiqə söykənir. Yazıçının “Qaranlıqdan sonra” romanının şəhər məkanında açılan və insanları udan dərin bir uçurum vardır. Eyni zamanda şəhər məkanının bir bütöv olaraq insanın şüur arayışına mane olmadığı göstərilir. Roman şəhəri milyonlarla naməlum şəxsləri qucaqlayan bir bədən olaraq təsvir etməyə başlayır, çünki dualist təbiəti bir fərdin insanlığını qucaqlayır. İnsan həyatının yaradıcılığı və yenidən bərpası şəhəri qoruduğu kimi, şəhər də onları qoruyur. Şəhər məkanında fərdlər bütövlükdə həyatı əhəmiyyət daşıyır, lakin fərdi olaraq əhəmiyyətsizdirlər. Bu bədən ətrafın tarixini və cəmiyyətini içinə çəkir, nəfəs alır və genişlənir. Eyni zamanda görüntülər oxucuya bir kompüterin və ya bir mexanizmin hər şeyi bildiyi müasir bir mənzərəni təqdim edir. Beləliklə, Murakami bir idarəetmə sisteminin gücü ilə idarə olunan birtərəfli əlaqəni deyil, məkanın komponentləri və onların kompozit gövdəsi arasındakı qarşılıqlı asılılığı vurğulayır. Murakami “Qaranlıqdan sonra” romanında

zaman və məkan arasında əlaqə ilə bağlı ənənəvi düşüncələrə meydan oxuyur. Hər bölümdəki hadisələrin baş verdiyi zamanı göstərən saat təsviri sanki hekayələr gerçək zamanlı danışılırmış şəkildə xronoloji olaraq təqdim olunur. Murakami gecənin qəhrəmanlarından Şirakavanı eyni vaxtda ofisində və Eri ilə birlikdə qapalı, başqa bir dünyadakı məkanda yerləşdirməklə burada və indi bir zaman və məkan anlayışını şübhə altına alır, ənənəvi bir anda bir yerdə olmaq anlayışını pozur və dualistik bir məkan duyğusu yaradır. Yazıçı hekayəni formalaşdırmaq üçün müxtəlif məkanlardan istifadə edir – insanların toplaşdığı və bir-biri ilə əlaqə qurduğu şəhərin ictimai məkanları, Şirakavanın çalışdığı sakit və məhdud çərçivəli məkanlar, Erinin şəhəratrafi evlərin birindəki yataq otağı və Şirakava ilə Erinin paylaştığı bilinməyən məkan. Kimliksiz şəhər məkanının kosmopolit hiper gerçək coğrafiyası sürrealist və fantastik bir individual məkan olan əksinin yanına yerləşdirildikdə coğrafi baxımdan əlaqəsiz olurlar. Geriyə qalan duyğuların, metaforik bir konsepsiyanın, şüurun və şüursuzluğun əks olunduğu bir məkandır. Murakami məkanlarının qeyri-müəyyənliyini qloballaşan mədəniyyətin xüsusi markerləri ilə rəngləyir. Oxucunun Şirakavanının Tokyodakı əyləncə məkanlarının sıx olduğu bir bölgənin, Seven-Eleven marketləri, Denny's və Skylark kimi restoran-kafe şəbəkələrinin yaxınlığında Veritech adlı yüksək texnologiya ilə bağlı şirkətdə çalışdığını bilməsini təmin edir. Eşq hoteli isə fransız kinomatoqrafi Jean-Luc Godardın 1965-ci ildə çəkilməmiş eyni adlı filminin şərafinə Alphaville adlandırılmışdır. Film romanın qəhrəmanı Marinin ən sevdiyi filmidir. Hotel meneceri Kaoruya danışdığı kimi, film insanların ağlmasına və güclü duyğulara sahib olmasına icazə verilməyən başqa bir planetdəki futuristik bir şəhəri canlandırır. Bu şəhərdə sevgi, ziddiyyət və ironiya yoxdur. Kaoru ironiyanın nə olduğunu anlamır və Maridən izah etməsini istəyir. Marinin dediyi kimi, *“İroniya insanların özlərinə və yaxud özlərinə aid bir şeyə obyektiv olaraq və ya başqa bir nöqtəyi-nəzərdən baxaraq oradakı qəribəlikləri tapmasıdır”* [14, s.57]. Sağlam psixoloji təməlin bir parçası olan ironiya Murakaminin 1995-ci ildən sonrakı yaradıcılığında gənc oxucu kütləsinə verdiyi mesajın güclü bir hissəsidir.

H.Murakami romanlarında təhkiyənin ritmini və xarakterlərin daxili inkişafını formalaşdıran təkrarlanan motivlər və simvollar istifadə edir. Məsələn, *“Norveç meşəsi”* romanında quyu, *“Mexaniki quşun xronikası”* romanında mexaniki quş və quyu kimi simvollar hadisələrin inkişafı boyunca müxtəlif mənalar qazanır. Bu kimi simvolların təkrarlanan şəkildə istifadə olunması, oxucunun əsərin təhkiyəsinin dərinliyinə və çoxqatlılığına daha dərinlən nüfuz etməsinə kömək edir. *“Norveç meşəsi”* əsərində iki fərqli – normal və depressiv həyatı birləşdirməyə çalışan yazıçı *“quyu”* obrazı vasitəsilə qəhrəmanlarını seçim qarşısında qoyur. *“Quyu”* depressiv həyatı təmsil edən Naokonun dünyasını təsvir etməyə yardımcı bir ünsür kimi istifadə olunmuşdur. *“Mexaniki quşun xronikası”* romanında quyu baş qəhrəmanın şüuraltına keçidi təmin edən bir ünsürdür, su isə ağı təmsil edir. Baş qəhrəman Toru hər dəfə içərisində su olmayan quyuya endikdə suyun rolunu icra edir və fiziki olaraq varlığının izlərini itirir [13, s.209]. Burada quyunun divarları qəhrəmanın yaşadığı fiziki dünyanı və aydınlığa çıxartmaq istədiyi dərin qaranlıq bir-birindən ayıran bir bəyir xarakterlidir. Toru quyunun divarından keçərək doğulmağından da öncə meydana gəlmiş hadisələrlə üzləşir. Günümüzdə itkin yoldaşını axtarmağa çalışması onu zorakı yapon keçmişi ilə bugünkü boşluq arasındakı əlaqəni başa düşmək üçün daxili səyahətinə itələyir [12, s.58].

H.Murakami əsərlərindəki hakim anlayışlardan biri də *“oyun”*dur. Bu oyunun bir tərəfində yazıçı, digər bir tərəfində isə oxucu dayanır. *“Əsər çoxlu potensial mənalara malikdir, ancaq o mənalardan heç biri dominant deyil. Mətn oxucuya imkanlar çoxluğu təqdim edir, onlardan hansısa birini aktuallaşdırmaq onun seçəcəyi interpretasiyadan asılıdır. Oxucu yazı prosesinin iştirakçısına çevrilir: onun intellekt səviyyəsi, dil bilməsi və mədəni dünyagörüşündən əsərin taleyi asılı olur”* [5, s.113]. Oyun texnikası H.Murakaminin istehza və qara yumordan tez-tez istifadə etməsinin və oxucu ilə empatisinin əsas hissəsini təşkil edir. Məlumdur ki, əslində, ədəbiyyatın özü bir oyun, bir xəyaldır. Bundan əlavə, oyun və illüziya vasitəsi ilə gerçəkliyin nisbiliyinin, bir çox cəhətinin olduğunun vurğulanmasıdır. Mövzuların müəyyənləşdirməsi isə tamamilə müəllifin ixtiyarında idi. Lakin

postmodern çağda yazıçı oxucunu redaktə prosesinə daxil edir. *“Postmodernist müəllif nəyin bahasına olursa-olsun oxucu ilə uğurlu ünsiyyət əldə etməyə can atır”* [6, s.252]. Bu yolla bəlli ideya məzmununa malik əsər yaratmayan postmodern yazıçı geniş oxucu kütlələrinə çatı bilər.

Təhkiyəçi postmodern romanda çox fəal rol oynayır. Təhkiyəçi romanın vacib bir elementi olmaqla yanaşı, mətnin yazılma prosesində də müdaxilə edir, tez-tez fikirlərini bəyan etməklə romanı idarə edir. Bu aspektdə postmodern romanın təhkiyəçisi oxucunu öz arxasınca aparar, maraqlandırır və bəzən də gülümsədir. *“Postmodernist romanla təhkiyəçi yenidən məşhurlaşır. Xüsusilə metaqurğunun (metafiction) üstünlük təşkil etdiyi mətnlərdə təhkiyəçi uydurma quruluşun önəmli simasına çevrilir. Artıq postmodernist romanda yazmaq və yaşamaq bir-biri ilə bağlıdır. Postmodernist romanın təhkiyəçisi öz fəaliyyətini mətnin təhkiyəsi ilə məhdudlaşdırmır, eyni zamanda, oxucu ilə ünsiyyət üçün genişləndirir. Bu münasibət oxucunun bu qurmaca oyunun ayrılmaz hissəsi olması və mətnin şərhində ona kömək etmək niyyətindən irəli gəlir”* [9, s.498]. *“Qoyun ətrafında macərə”* romanın təhkiyəçisi baş qəhrəman olan adsız Bokudur. Nə Bokuya, nə də onun yeni sevgilisinə bir ad verilməz və roman boyunca bilmə və adlandırma problemi davam edir. Boku bu məsələdə qətiyyətsizlik göstərir, ən yaxın dostunu *“Siçovul”* adlandırır, pişiyinə ad qoya bilmir. Bu məsələ Bokunu Senseyin görüşünə aparən limuzin sürücüsü üçün inanılmaz qərribə görünən bir haldır: *「名前はないんだ。じゃあいつもなんていって呼ぶんですか？「呼ばないんだ」と僕は言った。ただ存在してるんだよ。でもじっとしてるんじゃないくてある意志をもって動くわけでしょ？意志を持って動くものに名前がないというのはどうも変な気がするな」* (Adı yoxdur. O zaman necə səsləyirsiniz? Səsləmirəm. Sadəcə oradadır. Amma orada oturan adı bir parça deyil ki. Öz iradəsiylə gəzir, elə deyil? Öz-özünə hərəkət edən bir şeyin adının olmaması, həqiqətən, çox qərribə görsənir) [15, s.206].

Təhkiyəçi adsız təqdim olunmuşdur ki, bu da oxucunun xarakterlə yaxınlaşmasına səbəb olur. Murakaminin adsız personajları oxucularına hekayəni nəql edərkən *“boku”* – qeyri-rəsmi bir ünsiyyət vasitəsi termini istifadə etməklə oxucunu öz səmimiyyətinə dəvət edir və onların şəxsi nöqteyi-nəzərdən baxmaqlarına imkan yaradır. *“Murakaminin dostcanlı, alçatan “Boku”dan ardıcıl istifadəsi onun yaradıcılıq strategiyasının mərkəzində yerləşir”* [8, s.177]. Bununla da yazıçı səmimi, etibarlı dostlar arasında istifadə olunan danışiq formasını seçir və oxucu ilə özü arasında ünsiyyət qurulmasına da imkan yaratmış olur. Bir ad olmadan digər adlarla və tarixlə bağlılıq olmur. Adlandırma əksikliyi dünyanı daha irreal, hər hansı modernist və real ənənələrdən daha da irəli daşdığı üçün realist qurğudan gerçək bir qopuqluğun əksidir. *“Klassik təfəkkürün əsas problemi ad və nizam arasındakı münasibətlərə - taksonomiya ola bilən nomenkulturanı açmağa, yaxud varlığın aramsızlığı üçün şəffaf ola bilən işarələr sistemini müəyyən etməyə aid idi”* [3, s.259]. Murakaminin adlandırma əksikliyi isə Rebekka Sartrın da qeyd etdiyi kimi, açıq şəkildə postmodern bir elementdir: *“Murakaminin adlarla oyunu mətnlərin öz mətnliliyini ön plana çəkməsi və gerçəklik ilə uydurma arasındakı fərqi problemləşdirmək üçün bir vasitədir”* [10, s.110]. Ad olmadan bu qəhrəmanlar konkret bir şeylə və ya hər hansı bir şəxsiyyətlə əlaqələndirilə bilmirlər. Adsız şəxs sistemin metasıdır, ad olmadan şəxsiyyət kimi ayırd edilə bilməzlər, kimlik nişanlarından daha çox təcrid olunurlar. Ceymsonun vurğuladığı kimi, *“fərd hər cür cəmiyyətlərdə mütləq mövcud olmayan bir sosial kateqoriyadır”* [4, s.203]. Yapon cəmiyyəti üçün bu hal Qərb cəmiyyəti ilə qarşılıqlı münasibətdə daha mürəkkəb bir prosesdir. Beləliklə, postmodern dövrdə həqiqi kimlik formalaşdırmaq Murakaminin Yaponiyadakı personajları üçün ikiqat çətin məsələdir.

Haruki Murakami yaradıcılığı müasir yapon ədəbiyyatında özünəməxsus mövqeyə sahib olmaqla yanaşı, dünya postmodern bədii təfəkkürün ifadəsi kimi də diqqət çəkir. Yazıcının əsərlərində həm bədii məzmun, həm də təhkiyə xüsusiyyətləri universal bəşəri problemlərlə yanaşı, qloballaşan dünyanın estetik, fəlsəfi və mədəni çağırışlarını da əks etdirir. Murakami oxucunu yalnız hekayətə cəlb etmir, həm də onu bu hekayətin fəal iştirakçısına çevirir. Haruki Murakaminin təhkiyə üsulu – zaman və məkanın elastikliyi, birinci və üçüncü şəxs perspektivləri arasında keçidlər,

təkrarlanan motivlər və simvollar oxucunu çoxqatlı məna sisteminə yönəldir. Yazıçının yaratdığı məkanlar və zaman anlayışı ənənəvi çərçivələri aşaraq postmodern duyumun qeyri-müəyyən və çoxşaxəli strukturuna uyğun formalaşır. Yazıçının əsərlərindəki “oyun” anlayışı, simvolların çoxqatlılığı və ironiyanın funksionallığı onu postmodern ədəbiyyatın təmsilçisi olaraq təqdim edir.

Murakaminin mədəniyyətlərarası yanaşması, Qərb və Şərq mədəni kodlarını yaratdığı bədii məkanlarda birləşdirməsi, müasir insanın tənhalığını, yadlaşmasını və daxili xaosunu özünəməxsus simvolik dillə ifadə etməsi yazıçını müasir ədəbiyyatın avanqard nümayəndələrindən birinə çevirmişdir.

Ədəbiyyat

1. Əhmədli, B. Haruki Murakami – yapon ədəbiyyatının yaşayan klassiki. “Ədəbiyyat qəzeti”, 2019, 6 aprel, s.26-27.
2. Əzizəli, B. Vladimir Nabokovun Amerika Dövrü Romanları. – Bakı: Mütərcim, 2018.
3. Fuko, M.P. Sözlər və Nəsnələr; tərc. ed. Q.Quliyev. Bakı: Alatoran, 2019.
4. Jameson, F. Archaeologies of the future: The desire called utopia and other science fictions. London: New York: Verso, 2007.
5. Kamal, N. Umberto Eco və Postmodernizm fəlsəfəsi. – Bakı: Qanun, 2012.
6. Quliyev, Q. Ədəbi cərəyanlar və istiqamətlər. – Bakı: “OL” NPKT, 2019.
7. Murakami, H. Mesləgim yazarlık; çev. A.V.Erdemir. – İstanbul: Doğan kitap, 2019.
8. Rubin, J. Murakami Haruki's two poor aunts tell everything they know about sheep, wells, unicorns, proust, elephants, and magpies / Oe and Beyond: Fiction in Contemporary Japan. ed. S.Snyder, P.Gabriel. Honolulu: University of Hawai'i Press, 1999, p.177-198.
9. Sayzek, H. Türk Romanında Postmodernist Yöntemler ve Yönelimler. Ankara: Hece, 2002.
10. Suter, R. The Japanization of Modernity: Murakami Haruki between Japan and the United States. London: Harvard University Asia Center, 2011.
11. Tanaka, M.A. Time and space reconsidered: the literary landscape of Murakami Haruki: Ph.D. dissertation in Japanese literature. – London: 2012.
12. Welch, P. Haruki Murakami's Storytelling World. Oklahoma: World Literature Today, 2005, 79 (1), p.55-59.
13. ジェイ・ルービン. ハルキ・ムラカミと言葉の音楽. 日本: 新潮社, 2006.
14. 村上春樹. アフターダーク. 日本: 講談社, 2017.
15. 村上春樹. 羊をめぐる冒険. 東京: 講談社, 2016.